

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

IX. Iac. Sadoletvs Episc. Carpent. Germano Brixio S.P.D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

gaudere dicis, vtinam illa non magis oneri, quam honori esset. Sed tamen quoniam diuino numine in hoc loco positi, & in hoc honoris gradu locati sumus: demus operam, quoad possumus, vt nostra eidem Deo & opera parata sit, & voluntas. De te autem ipso mi Brixii, quando ex eorum hominum numero es, quos ego colere & complecti studiosè soleo, dedisti que mihi per literas tuas & doctrinæ & humanitatis specimen: sic me existimare putata, te esse dignissimum, quem omnes qui bonas artes sectantur, in oculis assidè feramus, nihilque vicissim accidere mihi posse tua erga me beneuolentia gratius. Quæ quoniam (vt scribis) a te suscepta iam diu est, ex quo me scilicet primum Romæ cognouisti: peto à te maiorem in modum, vt & veterem illam renouare, & si est augendi locus, etiam augere & amplificare eam velis. In quo tibi polliceor, me curaturum, vt in nullo amicitiæ officio, nec in voluntatis studio me vineas. Vale. Carpentoracti, X. Calend. Iulij, M.D. XXXII.

IX.

IAC. SADOLETVS EPISC. CARPENT.
Germano Brixio S. P. D.

Non potuit fieri commodius, nec magis vt ego vellem, quam quod meus liber tibi redditus fuit: primo que ipso in prelio, vt aiunt, cum homine disertissimo doctissimoq; congressus, non dicam cum laude (abhorret enim mea mens ab eo quod insolentius videatur dictum) sed certè sine ignominia discesserit. Quanquam tu quidem etiam illum laudas: in quo agnosco vel beneuolentiam erga me tuam, vel comitatem naturæ, qua es preditus. Sed quod epistolam meam desiderasti, hocq; genus officij quod in scribendis epistolis situm est, imprimis inter amicos usurpari iudicas conuenire: verè tibi dicam. Subitus discessus Germanandi, qui me festinare valde coegit, tum autem habitatio quedam mea, cum nec quibus in locis planè esses, nec quid rerū gereres satis nossem: illudq; etiam valde vererem, ne tibi homini vehementer in literis occupato obicerem laborem: adduxit me, vt statuerem per nuntios potius, quam per literas tecum agendum esse: præsertim cum homini & amico, & prudenti, id negotij committerem. Qui, quam mirificè functus officio sit, tum ex reb. ipsis, tum autè tuo imprimis iudicio testimonioq; cognoui. Illud verò mihi pergratum accidit, quod meum consilium istuc mittendi librum & ad Theologorum vestrorum iudicium deferendi, tibi quoque esse intelligo probatum. Quod equidem, mi Brixii, ea ratione feci, quod Christianam illam humilitatem animi, quam maximè in scriptis meis extollere, & in cælum ferre, ve-

rissimis

Nihilis laudibus soleo: non solum verbis, sed ipsa re, quantum
 a me fieri potest, cupio semper tecum habere coniunctam.
 Cuius si ut nomen, ita veritas Christianis hominibus in cultu
 & in honore esset, tot hodie pestilentissimarum heresum erro-
 ribus, & hac religionis labe careremus. Sed quod scribis te cu-
 raturum, ut aequis iudicibus, & a politiorum literarum cultu
 non abhorrentibus, res permittatur, habeo tibi magnam gra-
 tiam: tamque id perfectum a te video. Scripsit enim ad me ex
 illis quidam sane quam liberaliter: ut mihi in mentem venerit
 legam, esse apud Theologos vestros Mulsis etiam locum, verum
 illis functionibus: quod tamen tibi & Budeo nostro acceptum
 fore sciam. Certè id quod sentis, est omnino verissimum: nec
 res tam peregulas barbarè & que absurdè debere tradi, & quæ à
 me scripta in Paulum sunt, sine Latina & Græca eruditione intel-
 ligi vix posse: aut ne vix quidem. Expertus enim sum ego, quæ
 subtilitas rerum, quanta & cuiusmodi altitudo maximorum in
 illis mysteriorum infit. Quæ tu quod breui, & subita lectione
 tam accuratè perpendis, non rerum facilitati, sed tui ingenij
 magnitudini est ascribendum. Quo nisi tu eximio præditus es-
 sis, crede mihi, impeditus multò iter ad illa percipiendâ & in-
 telligendâ offendisses. Dies tamen, & mora, & crebrior lectio,
 quanto magis indicabit, nihil fieri posse rebus illis recondi-
 tas. Quod tibi hoc libentius scribo, quod te quoque video in
 eodem studio currere. Non enim mihi ignota neque inaudita
 studia sunt tua: sed & ex pluribus cognoui, & legi ipsemet ho-
 miltas illas Chrysofomi, quas tu è Græco sermone in Latinum
 vertisti, ea & elegantia verborum, & gravitate: ut non tam opu-
 lentissimum transulisse autorem, quam imitatus esse videare.
 Inque expectabimus aliàs: gratum que mihi in eo feceris: si ut
 concitata fuerint, mihi eas afferri quamprimum curaueris: etsi
 cum ad conciones erit ventum, grauior tibi labor videtur fore
 propolitus. Nosti enim profectò quam ardentè ille, quamque
 præsentè solitus sit auditores non iragis docere (mihi quidem
 videtur) quam aut obiurgare, aut accendere: etsi vtrumque qui-
 dem, sedque cum magna cura. Verùm cum in multis interpre-
 tationis Pauli locis ab eius opinione dissentiam, idcirco tibi vi-
 des tuam eum minus legisse. Ego verò in ipso legendo, expen-
 dendo, interpretando Paulo, cum omnium ferè interpretum,
 qui aliquo numero sunt, scriptis & commentationibus usus
 sum: tum verò Pauli eiusdem epe & doctrina plurimum adiu-
 uatus: qui quidem suimet longè optimus est interpres. Noli enim
 parare, me ad primam illam, quæ Romanis inscripta est, epi-
 stolam exponendam accessisse, nisi prius perlectis, diuque volu-
 cras, omni que animi attentione perlectis cæteris eiusdem do-
 ctoris

etoris epistolis. Quarum assidua & acuta lectione in eos diuina sa-
 pientia fontes sum inductus, ex quibus si non haufisse puriorem
 doctrinam, saltem leuiter ex illis aspersus fuisse videar. Vnum est
 in quo mitior, quod ita reprehendora quibusdam, quasi desecti-
 re vel tantulum a veteri translatione Pauli nephas sit. Cuius tu
 rei, mi Brixii, qui utramque linguam probe nosti, optimus por-
 tis esse iudex. Mihi enim si quicquam in illis commentariis est,
 quod probetur, illud praecipue est, quod vilius mihi sum verba
 & verbis expressa verè Latina reddere, quae antè nimirum ahe-
 niora pleraque erant, vt vis Apostoli sententiaque obscuraretur.
 Ea si conatus sum illustra & perspicua facere, quod ordine, &
 proprietate Pauli verborum accuratissime seruata factum a
 me est: quidnam, quaeso, ea in re admissum est culpae: cum
 praetertim gratius hoc etiam meum factum esse debeat, quod
 Lutheranis vt sua *tragedia* facilis probent, imperitosque in
 fraudem inducant, ad ignoratam plerisque linguam saepenu-
 mero confugientibus, hic vtiq;ue campus doli & fallaciarum
 intercludendus fuit. Si tamen ego non sum hallucinatus, quod
 fieri nimirum potuit, homo enim sum. Alia quidem via com-
 modius istis contortoribus scripturae sanctae occurrere, illorum-
 que praestigias & machinationes redargui vix potuisse existime,
 Itaque & initio mei operis hac potissimum de causa illam me
 sumpsisse enodandam epistolam sum testatus. Sed haec haecenus.
 Venio nunc ad eas epistolae tuae partes, quae partim me delecta-
 runt mirabiliter, partim pudore etiam affecerunt. Nam quod
 meae lucubrationi tantum laudis impartis, quantum non tam
 à summo iudicio, quam ab amicissimo animo profectum intel-
 ligatur: gaudeo equidem me abs te sic diligi, tuamque istam pre-
 stantem atq; egregiam erga me voluntatem permagni aestimo.
 Sed res ipsa plane vt erubescam me cogit. Etenim quis ego sum,
 quo ingenio, qua doctrina, quibus ornamentis praeditus, cui ab
 homine doctissimo atque optimo tantum laudis tribuatur: Si e-
 nim in eo laudandus sum, quod sim deditus optimis artibus &
 studiis: quam multi sunt nostra haec aetate, qui in eodem genere
 studiorum excellunt? nonne horum talium frequentia Italia,
 & Gallia, & ipsa quoque Germania nunc referta est? Si verò
 quod optimas tuas & sustineo partes, ab antiquiorumque sci-
 tis atque decretis transuersum vnguem non discedo: non tam id
 laudi vlli dandū est, quam vitio, secus si fiat, maximo. Nam quod
 in portum me ex urbanis illis fluctibus, & ex magna agitatione
 tranquillam in stationem recepi: ego sanè liberam & volunta-
 riam vitae agendae rationem obnoxius illis, & aliene sententiae
 addictis rationibus, ob eam primū causam longè praetulit,
 quod vni iam Deo liberius famulari, & committere mihi ab eo

ecclesie officium præstare præsem. Deinde ut mihi cum
 Meis iam diu optatum habere liceret commercium. Cuius qui-
 dem vite simplicitas & delectatio tanta est, ut non regem esse,
 sed regibus non egere, verè regaliter vivere, & ipsa verè bea-
 tior sit. Quanquam hoc argumentum nequaquam in vulgus
 eundem est, ne ad eos quidem, qui aliquam speciem bono-
 rum decorumque præ se ferentes, eisdem nihilominus, quibus
 vulgus, honorum atque opum cupiditatibus iactantur. Sed ego
 tecum tanquam mecum hanc rationem puto. Non enim mi-
 hi placuit in huius laude consilij, quam tibi ipsi tribuo: què
 & multis antea testibus, & tuis nunc ex litteris planè intelligo
 in eadem mecum esse sententia: nisi quòd tua virtus hoc appa-
 ret clarior, quòd ego multis diu curis, laboribus, vigiliisque
 veritatem, quas ad alienum arbitrium ferebam & suscipiebam,
 tandem recto fractus, in quietis locum me contuli. Tu tua spon-
 te, soloque iudicio, studiis ambitionis missis, in eundem por-
 tum es peruectus. De qua præclara animi tui moderatione, re-
 cipiunt quoque consilio, & eiusdem mecum societate muneris, & ri-
 di gratulor, & mihi apprimè gaudeo. Nullo enim alio comite or-
 nante, aut hanc inire prius viam, quæ minimè populo nota est,
 tanquam ob defectu dinem dumetis inhorruerat, & stirpibus, aut
 enee vertere eandem possum. Sed de his quoque satis. Iulij fra-
 tris mei quòd mihi mentionem facis, eodem penè amore ac si
 frater ipsius germanus fuisset, vereremque tuam cū illo familia-
 ritatem prædicas: peream mi Brixii, nisi cum meum erga te studi-
 um ad suum modum creuisse crederem, maximus tamen hæc de causa
 cumulus accessisset: non enim existimarem nostram coniunctionem
 tam iude ab illius tecum consuetudine auspiciatam fuisse. Neque
 verò me te vrbatum meminisse mihi videbar, aut post in Gallia
 tuo concupiam rei cum fratre fuisse meo noueram. Sed omnis
 tui cognitio principio mihi in Gallia oblata est, primum ex liti-
 teris, quæ iam longo intervallo accepi iucundissimas. Dein-
 de et epistolis & Eratmi ad te, & ad illum tuis, illoque imprimis
 opere mihi sanè probato, quòd conuertendo Chrylostomo lu-
 cebatuli. Postremò verò Lugduni, deindeque Massilia, cum ad
 sanctissimos principes salutatum accessissem, sermones cum pluri-
 bus permultos & habui & accepi de te: cum tua virtus & doctri-
 na, maximeque ista animi æquitas, qua tu fortunæ & cupidita-
 tum modum constituis, omnium vna & constanti voce lau-
 daretur. Itaque cum plurimas iam haberem tui magnificen-
 di causas: cumque hoc nouissimum studium, quòd tu in meis ex-
 hibendis scriptis honoris mei causa suscepisses, vehementer tibi
 me obtrita geret: illa tamen mei fratris cōmemoratio tā piè, tam-
 que pinniter abs te facta, prorsus effecit, ut te in illius penè loca

diligam. Quam ob rem rectè feceris, idq; mihi erit gratissimum, si ita statueris, quæcunque à coniunctissimo fratre officia sperari, aut expectari possunt: ea tibi à me prompta esse & parata: ut si vis venerit quòd memetipsum tibi patefacere penitus possim, non sis maiorem erga te benevolentiam cuiusquam, neque fidem in amicitia integriorem cogniturus. Illud te rogo, ut quid theologorum vestri de meis scriptis senserint, certiores me facias: cura etiam adhibita, ut literæ ad me diligentius perferantur. Nam quas mense Aprili dedisti, eas mihi scito extremo Iunio fuisse redditas: quibus ut debui, sine mora respondi. Tuis ad dubitationibus, quæ ad linguæ Latinæ rationem pertinent, altera seorsum pagella connotatis facere. Vale mi doctissime Germane, & nos amare perfeuera. Carpentoracti, pridie Calen. Iulias, M.D.XXXIV.

X.

IACOB. SADOLET. EPISC. CARPENT.

Germano Brixo. S. P. D.

ET literæ tuæ, id quod aliàs quoque conquestus sum, ratissimè ad me perlatae fuerunt: (data enim pridie Idus Februarias, post Nonas Aprilis denique mihi sunt redditæ.) Ego quòd minus ad eas continuò responderem, valetudine sui aduersa impeditus. Scito enim me octauum iam mensem piteuta usque eò laborare, ut & odoratum penitus, & vim etiam gustandi aliqua ex parte amiserim. Qui morbus hyemis tempore lentior, eoque magis tolerabilis: quòd humoribus pigrè & segniter se mouentibus, sensum in nobis mali obtusorem aliquanto facit. Vere nouo excitatur, & ad nocendum corpori acuitur. Itaque & febricula aliquot diebus tentatus sum, & nunc capite frequenter languco: non tam dolore quidem, quàm grauedine quadam occupatus, atque pressus. Sed mihi multis adhuc frustra remediis adhibitis, recuperandæ valetudinis spes, secundum Deum, reliqua est in appropinquantis caloris aduentu. Quæ si nos sefellerit, feremus humaniter, omneque Dei omnipotentis de nobis ipsis decretum in partem optimam accipiemus. Illud utique præstabitur à nobis, ut ne qua culpa nostra morbus vim ad lædendum, in incrementum accipiat. Habes causam meæ tarditatis. Nunc reuertor ad tuas literas, quæ mihi mediisfidius extiterunt gratissimæ: vel quòd beneuolentia erga me tua eas mihi gratas semper efficit, vel quòd de libro meo quid actum fuerit, cognoui: de quo ad id tempus nihil acceperam. Eram autem non minimum sollicitus, quo pacto ex eo afficiantur animi vel audientium, vel legentium. Er mirum hoc tempore, hisque animorum opinionumque dissensionibus, nihil tam nobis perimiscendum, quàm calumnia est, quod